

Motion till riksdagen 2005/06:U253

av Alice Åström m.fl. (v)

Könsmaktsperspektiv i Sveriges globala utvecklingspolitik

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den svenska globala utvecklingspolitiken, förutom kampen mot fattigdomen och för rättighetsperspektivet, bör innehålla ytterligare ett perspektiv – könsmaktsperspektivet.

2 Inledning

Alla samhällen präglas av klass- och könsförtryck. På samma sätt som klassförtrycket tar sig olika uttryck i olika samhällen tar sig även förtrycket av kvinnor olika former. På ett konkret plan flätas klassförhållanden och könsförhållanden samman till en sammansatt väv. På varje konkret fråga, på varje problem, finns en klassaspekt och en könsaspekt. Samhällsproblem bör analyseras utifrån både ett könsmaktsperspektiv och ett klassperspektiv.

Detta måste vara utgångspunkten även när man söker beskriva internationella förhållanden och formulera en politik för större internationell rättvisa.

3 Kvinnors asylskäl

Många kvinnor deltar på ett synligt sätt i konventionella politiska aktiviteter. Kvinnor kan också vara politiskt aktiva i icke konventionella former. Det kan gälla att gömma människor, överbringa budskap eller tillhandahålla mat, kläder eller medicinsk vård. En kvinna som opponerar mot institutionaliserad diskriminering av kvinnor kan bli utsatt för förföljelse på grund av sin politiska uppfattning. Om en kvinna gör motstånd mot könsförtryck är hennes motstånd politiskt. Kvinnor kan också bli förföljda på grund av kön. Det

Fel! Okänt namn på

handlar inte bara om offrets kön, alltså kvinnor förföljs inte bara för att de är kvinnor, utan för att fastslå eller återupprätta deras sociala underordning.

Könsmaktsperspektivet har varit åsidosatt i flykting- och integrationspolitiken. Att placera förföljda kvinnor i en särskild skyddskategori där skyddet och förmånerna är sämre än för förföljda män innebär en faktisk diskriminering av kvinnor.

4 Politisk våldtäkt blir personlig kränkning

Många politiska konflikter präglas av djupa ekonomiska, politiska och sociala motsättningar. De förs med hårda och våldsamma metoder. Det är en kamp som äger rum i en värld som präglas av en tydlig patriarkal struktur, som tar sig brutala uttryck och får fasansfulla följder för kvinnorna. Systematiska våldtäkter av kvinnor har t.ex. blivit ett verktyg i politiska förtryck. Likafullt händer det att kvinnor som utsätts för sexualiserat våld inte anses vara drabbade av ett politiskt förtryck. Migrationsmyndigheter föredrar inte sällan att se dem enbart som personligen kränkta. Könsmaktsperspektivet går förlorat och man ser inte kvinnoförtrycket som något som är förbundet med politiska förhållanden.

5 Äktenskap som alliansmöjlighet

De patriarkala strukturerna i samhället medför brott mot mänskliga och demokratiska rättigheter. Kvinnor förvägras ekonomisk, politisk och medborgerlig makt och inflytande och de hindras från att bestämma över sitt eget liv. Kvinnor lever under ständigt hot mot sin kroppsliga integritet och självbestämmanderätt. De kan t.ex. betraktas som ett medel eller ett instrument för att förverkliga mäns intressen – exempelvis ekonomiskt lämpliga allianser. I länder som exempelvis Pakistan och Indien är det fäderna som ytterst bestämmer vem dottern i huset skall ingå äktenskap med. Då handlar det i första hand om att det är fädernas ekonomiska intressen som skall förverkligas – inte om att dottern skall bli lycklig. Kvinnor som försöker bryta sig ur sådana framtvingade äktenskap kan utsättas för grymma straff av olika slag.

6 Berövande av kvinnans rätt till sin egen kropp

Så sent som 2002 dömdes en barnmorska i Portugal för att ha hjälpt kvinnor till säkra aborter. Hon dömdes till åtta och ett halvt års fängelse. Enligt portugisisk lagstiftning är abort förbjudet och kvinnor får endast göra abort om det

föreligger allvarligt hot mot kvinnans hälsa, om hon våldtagits eller om fostret riskerar att bli missbildat.

Portugisiska kvinnors enda möjlighet till abort består i att resa till ett annat land med en liberalare lagstiftning. Resan och operationen är emellertid dyr. Abort blir ett privilegium som endast tillkommer kvinnor med god ekonomi. Frågan om kvinnors rätt till sin egen kropp och möjligheten till abort blir inte bara en fråga om patriarkalt förtryck utan även en fråga om klassförtryck.

7 Kvinnor som sexuellt exploateringsobjekt

Över en halv miljon kvinnor och barn förs varje år illegalt in i EU för att exploateras sexuellt genom pornografi och prostitution. Kvinnor och barn som hamnar i denna situation behandlas inte som människor utan som varor, som köps och säljs på en människomarknad. I den internationella terminologin betecknas denna företeelse med det könsneutrala uttrycket "trafficking", som om det var frågan om transport, exploatering och försäljning av vilken vara som helst. En sannare beteckning borde vara "woman slavery" eller sexslaveri.

8 Kvinnors arbete

Jämställdhetsdebatten i Sverige handlar bl.a. om lika lön för lika arbete, den orättvisa fördelningen mellan betalt och obetalt arbete, kvinnors begränsade yrkesval, kvinnors deltidsarbete och kvinnors dubbelarbete. I andra delar av världen står dessa frågor inte ens på dagordningen. Men precis som i Sverige arbetar kvinnor världen över betydligt fler timmar än män, de bär huvudansvaret för det obetalda arbetet och utför det mest slitsamma arbetet, medan männen arbetar mindre och har de mindre betungande arbetsuppgifterna. Likafullt innehar männen den ekonomiska och politiska makten. Av detta kan vi dra slutsatsen att den internationella politiken påverkar kvinnors liv och villkor mycket starkt. De påverkas direkt av den utrikespolitik som stormakterna och de transnationella företagen bedriver.

9 Kvinnorna och förändringar i den internationella situationen

Under Saddam Husseins tid i Irak var kvinnors situation inte avundsvärd. Det hände vid tillfällen då regimen fann det politiskt lämpligt att kvinnor utsattes för förföljelser utöver det sedvanliga traditionellt etablerade patriarkala förtrycket. För att tillgodose extremistiska muslimers krav lät Saddam Hussein exempelvis offentligt avrätta prostituerade kvinnor. Efter USA-alliansens

Fel! Okänt namn på

invasion av Irak vågar kvinnor inte gå ut av rädsla för kidnappning, våldtäkt och andra förbrytelser, eftersom det inte finns någon myndighet i landet som har förmågan att svara för befolkningens säkerhet – allra minst kvinnornas. Invasionen har försämrat kvinnornas säkerhet.

När Vänsterpartiet interPELLERADE om talibanregimens förtryck av kvinnor i Afghanistan svarade den dåvarande utrikesministern Anna Lindh att läget i landet var ”stabil”. Vad som pågick i landet när det gällde behandlingen av kvinnor skulle i vilket land som helst i Västeuropa eller i USA ha betraktats som barbari. Men det pågick vid just det tillfället inte längre något krig mellan reguljära manliga trupper. Alltså kunde läget benämnas som ”stabil”. Kvinnornas situation kom senare att användas av USA-alliansen när den gick in i Afghanistan för att rättfärdiga alliansens militära ingripande. I dag, några år efter talibanregimens fall, är det ingen som längre talar om kvinnornas situation i Afghanistan, där man i flera avseenden på väg tillbaka till tidigare förhållanden där kvinnors livsutrymme är kraftigt begränsat.

I alla krig är det kvinnor som drabbas värst. Det är kvinnor som systematiskt våldtas och mördas. I den männens värld som kriget utgör ses våldtäkter och mord på fiendens kvinnor som ett sätt att förnedra, kränka och demoralisera sin fiende. Åter är kvinnorna endast ett avhumaniserat objekt, ett medel som kan användas i kriget och som saknar ett eget värde.

10 Mäns våld mot kvinnor

På den internationella dagen för avskaffande av våld mot kvinnor den 25 november 2003 var generalsekreterare Kofi Annans budskap: ”Könsrelaterat våld är kanske den mest avskyvärda kränkningen av de mänskliga rättigheterna. Så länge det fortsätter kan vi inte hävda att vi gör några riktiga framsteg mot jämlikhet, utveckling och fred.”

Mäns våld mot kvinnor är en del av den globala struktur där män som grupp är överordnade och kvinnor som grupp är underordnade. Mäns våld mot kvinnor existerar överallt i världen och förekommer i alla samhällen. Enligt en rapport från Europarådet är misshandel den vanligaste dödsorsaken för kvinnor mellan 15 och 44 år.

I Sverige anmäldes år 2004 närmare 23 000 fall av kvinnomisshandel, 2 068 fall av grov kvinnofridskränkning, 17 935 fall av olaga hot mot kvinnor över 18 år, 15 381 fall av ofredande mot kvinnor över 18 år, 3 752 fall av överträdelse av besöksförbud, 169 fall av försök till mord eller dråp mot kvinnor och 69 fall av dödligt våld mot kvinnor. Samma år anmäldes dessutom 2 631 våldtäkter, 2 009 fall av sexuellt tvång och 4 313 fall av sexuellt ofredande. Och statistiken pekar inte neråt utan uppåt. Anmälningarna av mäns våld mot kvinnor har ökat med 20 procent de senaste tio åren. Det patriarkala förtrycket och våldet mot kvinnor är världsomspännande. Kampen mot patriarkatet är avgörande för kampen mot fattigdom, mot krig och för världsfreden.

11 Sveriges roll och kampen mot kvinnoförtrycket

Mot bakgrund av ovanstående beskrivningar och en myriad andra exempel framgår att klass- och könsförhållandena inverkar på samhällets utveckling och påverkas av den internationella politiska utvecklingen. Detta beaktades inte när betänkandet med anledning av regeringens proposition *Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling* (prop.2002/03:122) lades fram och behandlades av riksdagen. Man ersatte de tidigare fem biståndsmålen med två s.k. perspektiv. Det ena betonade kampen mot fattigdomen i det andra bestod i det s.k. rättighetsperspektivet. Därmed finns det stor risk för att könsmaktsperspektivet får en andrarangsroll, både när det gäller kampen mot fattigdomen; och kampen för rättvisa. För att eliminera risken för att detta sker bör den svenska globala utvecklingspolitiken också kännetecknas av ett tredje perspektiv – könsmaktsperspektivet. Detta vill vi att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2005

Alice Åström (v)

Berit Jóhannesson (v)

Karin Thorborg (v)

Per Rosengren (v)

Sermin Özürküt (v)